

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейнсо Джэпсалэ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэпстэу кэрал зэгохэныгтэм и зэфэсэу 1948 гтэм тыгтэгтэзэм и 10-м цылагтэм кыицааштагэ 217 А (III) зиномер унаштомкIэ.

Цыф Фэшгуашэхэм Афэгтэхыгтэу Дунэпстэу Джэпсалэ

Дунэпстэу Кэрал Зэгохэныгтэм (ДКЗ) и Зэфэсэм егтэу;

Дунэпстэу цыфыгтэм кыиуытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохэныгтэу;

мы джэпсалтэр сыдигтэуи янэгу кIагтэтызэ, мыц кыицыхэцырэ цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгтэхэмрэ янIэ зэрэтырагтэтырэм, фаиырэ лгытэныгтэм егтэджэныгтэ-гтэсэныгтэ гтэгукIэ зырагтэужьынэу;

хэгтэгу кIоцхэми дунэпстэуми кIо ктэсми нахыи зыцызыужьырэ амалхэр зыфагтэшхэпэзэ мы зэгохэныгтэм хэт кэралхэм ежьымэ ялэпкэхэри, аунашто кIагтэтырэ нэмыкIрэ кэралмэ ялэпкэхэри кыизэкIуытэу, дунэпстэум и тэдэрэ чIапи мы цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгтэхэмрэ кыицаицэным, лгэшэу цызэрагтэкIоным, цагтэцкIэным фэктудынхэу,

цыф фэшгуашэхэм афэгтэхыгтэу цыф жтэгтэхэми лэпкэхэми язэфэдэ идеал

шапхэхэр ктэзыгтэуцурэ мы дунэпстэу джэпсалтэр.

1-нэрэ пычыгтэу

Цыф пстэури шгхэфитэу, ялгытэныгтэрэ яфэшгуашэхэмрэкIэ зэфэдэу кталфы. Актылрэ зэхэшыкI гтэазэрэ ялэшты, зыр зым эктэош зэхашIэ азфагу дэлтэу зэфыицытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгтэу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалтэм хэт цыф фэшгуашэхэмрэ фитыныгтэхэмрэ зыфигтэшхэпэну, зыцыц расэм, ышто, бзылгыгтэ-хулыгыгтэу зэрэцытым, ыбзэ, ыгыгтэ диным, политичнэ е нэмыкIрэ епгыкIэу шIэм, лэпктэу е цыф кунэу кызыыхэкIыгтэм, мылгоу шIэм, кызыицалгыгтэм емылгытыгтэу зэхэдзынчтэу, фэгтэкIотэныгтэнычтэу.

Ац нэмыкIэу, кэрал шгхэфити, нэмыкIым цунашто кIэти, зышгхэфитыжыныгтэ (автономие) зимыи, нэмыкIрэу зы шгхэфитыныгтэ лгэхтэ зытелты, сьд фэдэрэ кэралым ицыфэу цытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгтэ фаиы хуицтэп зыцыц кэралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэпстэу кэралхэм азфагу цыришIэ статусым кыыхэкIэу.

3-нэрэ пычыгтэу

Псэуныр, шгхэфитыныр, цынэгтэончтагтэр хэти ифэшгуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пцыллэу плгытэ е пцыллэу ибгэты хуцтэн, сьд фэдэ шьыкэуи пцыллыгъэр, пцылл цэн-кэцэфыныр зьми фэбдэ мыхуэнэу кэоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лэшыгъэ епхэлэ хуцтэн, жьалымыгъэкэ, цыфыгъэм кэемызэгъэу е инанэ зыгъэулышн фэдэкэ удэзекэ, ац фэдэ тазыр телгъэ хуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшгуаш тэдэрэ члану цыфэу, юридическэ лицэу кыцалгытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи кэрал хабзэм инашгъэ цызэфэд ыккэ кэрал хабзэм кэухтумэныгъэхэр зэхэдзынчгъэу, язэфэдэу зыфагъашгъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчгъэу, зэфэдэу фэшгуаш мы джэпсалгэм кэемызэгъэу, зэхэдз зыхэлэ юфшашгъэхэм, ац фэдэ юфшашгъэм сьд фэдэу атэгъэгушхонми кыцауахтумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил хабзэ шгъэлэм е кэрал хабзэм кырипэсърэ цыф фэшгуашгъэхэр зыкэорэ юфшашгъэ кызехтулэкэ фитыныгъэ зилэ ухыкэхэм зафигъэзэнэу, зыкэаригъэухтумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи лажэ имылэу аубыти, агъэтыси, егъэзыгъэкэ нэмыкIрэ чланэ афи хуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил ифэшгуашгъэхэр иштэрылгъэхэр аухэсы ыккэ ежыым зы лажэ кытыралгъэ зыхуэкэ зьми шомылыкэу, зьми цунашгъэ клэмытэу, зьми имытелгъэу цыт ухыкэхэм шгъэфит псэфитыр зэфагъэкэ ыккэ нафэу шоф ригъэлгъынэу фээнэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажэ/шлэхгъэджэгъэ зытыралгъэхэр хэтрэ цыфи зиухыжыным пэе зыфэныкэоцт цынэгъончгъэхэр зыцэгъотынэу цыт ухыгъэ нафэм икэхуэу, кэрал хабзэм тетэу агъэкэончафэкэ хыеу кэалгытэ, мыхышгъэ кытраплгырэн.

2. Хэти агъэкэуанчэ хуцтэн, зешлэ лгъэаным кэрал хабзэкэ е дунэепстэу хабзэкэ шлэхгъэджэгъэу амылгытэцтыгъэ зы юф зэришлагъэм е шлэхгъэу кэацыхуэ горэ зэримышлагъэм кыхэкыкэ. Хэти шлэхгъэджэгъэ зешлэ фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахыбэ тыралгъэ хуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи и гъэшлэ унае, цунагъэ, цунэ е зэрэзэрашлэхэр шьыкэхэм шгъэусыгъончгъэу зыри кыхэлэбэ хуцтэн, инанэ, ыцлэ келусэ хуцтэн. Хэти фитыныгъэ ил мыц фэдэ кыхэлэбэныгъэхэм кэрал хабзэкэ зыкэацаригъэухтумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ ил зы хэтрэ зы кэрал ичыналгэ шгъэфитэу цызеклонэу, цыпсэунэу.

2. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежъы икӀэрал и ахэтэу тэдэрэ кӀэрал и коццыкӀынэу ыкӀи икӀэрыкӀэу кӀыгъэгъэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил жъалымыгъэ/лые кӀырахынэу зыхӀурэм, нэмыкӀрэ кӀэрал ышӀхъэ ригъэзынэу, шӀхъэгъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшӀхъэпнэу.

2. Ау ишӀынкӀанӀэкӀэ политичнэу цымыт илӀнхъэджагъэхэм е дунӀепстэу кӀэрал зэгъхъэныгъэм имурад, ибзынхъэхэм кӀемызэгърэ юфшӀашӀохэм кӀахӀкӀырэ дӀоданшӀгъэхэмкӀэ мы фитыныгъэр зыфӀбгъэшӀхъэпнэу хъуцтӀ.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зы кӀэралым ицӀыфӀэу цытынэу.

2. Хэтрэ цыфыи зыцӀыфӀэу цыт кӀэралым шӀхъэусыгъончӀэу хӀбгъэкӀы е нэмыкӀрэ кӀэралым ицӀыфӀ хъунэу илӀ фитыныгъэм хӀбгъэны хъуцтӀ.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икӀугъэ хэтрэ бзылӀфыгъи хъулӀфыгъи фитыныгъэ ил кӀызыхӀкӀыгъэ лӀӀпкӀым, зыцӀыфӀэу цыт кӀэралым е динэу ылыгъым кӀыхӀкӀэу зы пӀрыогъуи кӀыфӀамыуцоу, фитэу кӀыщӀнэу, дӀкӀонэу, унагъо ышӀӀнэу.

2. ЗӀрӀцӀн-зӀдӀкӀоным фӀгъгъэхъыгъэ зӀзӀгъныгъэр (нӀчыхъэр), зӀрӀцӀцӀт-зӀдӀкӀоцӀтхэм ежъмэ я шӀхъӀфитыныгъэ шӀынкӀӀэрэ яшӀоигъоныгъэ икӀурӀкӀэ агъӀпсы.

3. Унагъуэр, цыфыибӀ-лӀӀпкӀ псӀукӀэм и лӀӀбжъэ шӀхъаӀашъы, ар цыфӀ жӀугъэм и кӀэралым и кӀеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил ежъым цунаеу е нэмыкӀрӀхэр илӀхъэгъоу мылӀкыу зригъӀӀнэу.

2. Хэтрэ цыфыи шӀхъэусыгъончӀэу имылӀкыу кӀыӀынхы е хӀбгъэны хъуцтӀ.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфыи гунысӀэ, зӀхашӀӀ ыкӀи дин фитыныгъэ ил. Мы фитыныгъэм кӀызӀкӀеубытӀ изакъоу е купӀэу, нафӀэу е унаеу (шӀгъӀфӀэу) итхӀафӀӀорышӀӀнхэр, идинкӀӀ шӀӀӀнхъэхэр нӀрылӀгъгъоу аригъӀӀӀн, ыгъӀзӀкӀӀн фитыныгъӀри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфыи фитыныгъэ ил зӀрӀфаеу гунысӀӀнэу, игунысӀӀхэр кӀыӀотӀнэу. Мы фитыныгъэм кӀыхеубытӀ цыфӀыр игунысӀӀхэм фӀӀыкӀӀэ зымы кӀымыгъгъумӀкӀынэу, кӀэралыгъо гъунапкӀгъэхэм ямылӀытыгъгъу шӀӀныгъэхэр, гунысӀӀхэр сӀд фӀдӀэрэ гъогукӀи кӀылӀыхъон, кӀыгъотын, зыӀэрыгъгъэхӀн фитыныгъӀри.

20-нэрэ пычыгъу

1. ХӀти фитыныгъэ ил ӀӀшӀнчӀэу, зӀо-бӀнӀнчӀэу зӀфӀсӀынэу, хӀсӀ зӀхӀщӀнэу, зӀхӀщӀгъэ хӀсӀм хӀхъӀнэу.

2. ХӀти зы хӀсӀ хӀхъӀнэу ебгъэзы хъуцтӀ.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил занкIэу ежъым е фитэу кыыхыхыгъэ лыкIомэ ялэкIэ къэралым изегъэкIон Юфхэм ахэхэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил икъэрал и цыф жыугъэм и Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчтэу, нстэуми афэдэу зыфигъэшхъэнэу.

3. Хьыкумэт Iэшхъэтетныгъэм ил табжтэр къэралым и цыф жыугъэм и шIоигъоныгъэ ары. А шIоигъоныгъэр къэнафэ итэф шыкIэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ ашIоигъоныгъэхэр итхъэфит-нсэфитэу кыизэрэгъэлгъэгоштыцт нэмыкIрэ шыкIэхэу, зыныбжъ икъугъэ цыф нстэуми афызэлухыгъэу, ялэлтхэми зэфэдэ кIуачIэ ятэу, нIэлгъэ гъэнэфагъэкIэ кыитырагъэзэжъырэхэмкIэ.

22-нэрэ пычыгъэ

Цыф жыугъэм зэрэщыщым елгытыгъэу хэтрэ цыффи социалнэ къэухтумэныгъэ фэштыаш. Къэрал кIуачIэкIэ е къэралыгъомэ язэдэлэнылэкIэ ыкIи хэтрэ къэрал и ежъым игъэпсыкIэрэ амалхэмрэ ялгытыгъэу хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил инапэрэ и цыффыгъэрэкIэ гупсэфэу зэрэциужъын ылгъэкIыцт экономикэ, социалнэ ыкIи шIэнхабзэ ЮфкIэ зыфэныкIоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил лэжъэнэу, фитэу шIоф кыыхыхынэу, зэфэагъэкIэ ыкIи фэшIу амалхэмкIэ лэжъэнэу ыкIи Юфынчъагъэм кыицаухтумэнэу.

2. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил зэхэдзынчтэу зэфэдэ Юф фэшI зэфэдэ уасэ кыыратынэу.

3. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи цыффым фэшгошэн нсэукIэ илэу зыгъэпсэун, ищыкIагъэ хтумэ зылылэсыштынэу цыт сьд Фэдэр социалнэ къэухтумэныгъэхэмкIэ кIэгъэпытагъэу зы нсэукIэ амал къэзытын зылгъэкIынэу зы лэжъэпкIэ фэшIу кыыларыхэнэу.

4. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил ежъы ишIуагъэ нае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъэ

Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил зигъэпсэфынэу, ынэгу зыригъэужсынэу, нстэуми афэмыдэу илэжъэгъэу нIэлгъэ цыф фэштыашэ шапхэм итэу кыыфагъэпсынэу, нIэлгъэ гъэнэфагъэкIэ илэжъанкIи кыыратыгъэ гъэпсэфакIо дэкIынэу.

25-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыффи фитыныгъэ ил ежъыри цунагъуи узынчтэн, тхтэгъэ фэштыашэ илэу нсэун нае шхыныгъэ, итэуашэ, унэ ыкIи медицинскэ Iэнылэгъэу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ ил, Юфынчъагъэ, сьмэджагъэ, фыкIуагъэ, лыгъобагъэ, итэуэбагъэ, жыыгъэ ыкIи ежъым илмылэшIагъэ Юфыгъомэ къахэкIэу амалынчъагъэ, тхтэмыкIагъэ кыылгысэу цытмэ къаухтумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яI ялыеу кыыкIэлгытлгынхэу, кыыдIэнылэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлI-зэштыз ибынэуи зэмыштхъэгъусэмэ кIалгыфыгъэуи цэрэт, сабий нстэуми а зы социалнэ къэухтумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъанэ.

26-нэрэ пычыгъэ

1. Хэтрэ цыффи фит гъэсэнныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макIэмэ пэублэ ыкIи лгъэбжтэ гъэсэнныгъэр ахыцэнчтэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэнныгъэр уилмылэнкIэ амал илмылэу, егъэзыгъоу цыт. Техникэ ыкIи IэшIагъэ гъэсэнныгъэр хэти фызэлухыгъэцт. Анишэрэ гъэсэнныгъэр зэхэдзынчтэу хэти фызэлухыгъэу цытын фэе ежъым исэнэуи (талант) елгытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цыфым ицфыфыгъэм икъоу зыригъэужьыным фэшлоу гъэпсыгъэу ыкӀи цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьалэхэмрэ афашырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшыным, кӀигъэптытэным фэунэтӀыгъэу цытын фӀае. Гъэсэныгъэм цыфхэр ригъэгущун фӀае расэ пстӀуми, лъэпкӀ пстӀуми, дин кун пстӀуми азфагу гулътэ, зэгурьӀо, зэфэшӀуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкӀи мамырныгъэр къыухъумэным пӀае ДунэепстӀу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкӀокӀырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу цытын фӀае.

3. Сабиймэ арагъэгъотыцт гъэсэныгъэр зыфэдэцтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстӀуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иӀ цыф жъугъэ шӀэнхабзэ псӀукӀэм фитӀу хэхъэнэу, хэлэжъэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхъэнэу, шӀэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжъэнэу ыкӀи ар зыфигъэшъхъэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иӀ ежъым къыгъэшӀыгъэ шӀэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ Іашагъэхэм мылӀкоу, пкӀэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакӀорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалгъэм къыцыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцӀкӀашӀунэу зы социалнэ ыкӀи дунэепстӀу гъэпсыкӀэ системэ цыӀэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицфыфыгъэ фитӀу ыкӀи икъоу зыригъэужьынынэу амал къезытырэ цыф жъугъэм къэралми фишӀэжъын фӀаеу пшӀэрылгъэр иӀэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхъанэ ыкӀи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукӀэ, нэмыкӀми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэм лъытэныгъэ къафегъэшӀыгъэн ыкӀи демократичэскэ цыф жъугъэм зэдырӀэ шӀэнхабзэр (этикэр), цыф жъугъэ гъэпсыкӀэр, цыӀакӀэр егъэшӀокӀоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пӀае фэшӀэу къэрал хабзэкӀэ агъэнэфагъэ гъунапкӀэмэ япхыгъэу цытыцт.

3. СыдэуцтӀуи орэхъу, мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхъэнэ, зепхъэ хъуцтӀэн ДунэепстӀу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылгъ-гурышӀэхэмрэ ибзылхъэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштӀу, апӀашӀуекӀоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалгъэм къыхуубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаӀо хъуцтӀэн мыц къыццӀотыкӀыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыц горэр ыӀэтынэу, цукъонэу хэтрэ зы къэралми, кунми, нэбгыри фитыныгъэ риты фэдэу.